

Kirjakielemme rakennusaineet

*Suomen Kielen Seuran 30-vuotisjuhlassa 9. 4. 1959
pidetty juhlaesitelmä*

Varmaan olemme kaikki joskus joutuneet tilanteeseen, jossa on syntynyt erimielisyyttä jonkin kielemme sanan merkityksestä. Ehkäpä joku itäsuomalainen on suolatonta keittoa syödessään tokaissut, että se on *tuimaa*. Hänen länsisuomalainen pöytäkumppaninsa taas ei ole hyväksynyt tällaista arvostelmaa. Kun ruoka on suolatonta, on se hänen mielestään kaikkea muuta kuin tuimaa. Tai ehkä olemme ihmetelleet, kun itäsuomalainen tuttavamme on sanonut, ettei hän *kehtaa* tehdä sitä tai tätä työtä. Pitääkö hän työtä häpeänä, on länsisuomalainen voinut kysyä. Selitys on se, että *kehtaaminen* Itä-Suomessa merkitsee samaa kuin *viitsiminen* lännessä. Taikka kun länsisuomalainen on sanonut *viruttavansa* perunoita, niin se on itäsuomalaisen kuulijan korvissa tuntunut peräti kummalliselta, sillä *viruttaminen* merkitsee hänen kotoisessa puheenparressaan 'venyttämistä' eikä 'huuhtomista'.

Mistä tällaiset erimielisyydet sitten johtuvat, kysyttäneen. Pohjimmaisena syyinä on se tosiasia, että suomen kieli jakautuu murteisiin, jotka tavallisesti eroavat toisistaan sitä selvemmin, mitä kauempana niiden alueet ovat toisistaan. Mutta kansan- eli paikallismurteiden rinnalla on olemassa niin sanottu yleiskieli, jota viljellään kaikkialla Suomessa likimain yhtenäisenä. Yleiskielen kirjoitettua muotoa taas on tapana sanoa kirjakieleksi.

Meistä tuntuu itsestään selvältä, että näin on. Mutta on ollut aika, jolloin paikallismurteiden rinnalla ei ollut mitään yhteistä yleiskieltä, kirjakielestä puhumattakaan. Hämäläisillä oli oma murteensa, suomalaisilla, nykyisten varsinaissuomalaisten edeltäjillä, omansa, karjalaisilla omansa jne. Mutta yhteiskunta- ja sivistys-

elämän kehittyessä syntyi keskuspaikkoja, jotka vetivät puoleensa muualtakin maasta väestöä: pappeja, virkamiehiä, kauppiaita, käsi-työläisiä ym. Näistä keskuspaikoista tärkeimmäksi kehittyi ennen pitkää Varsinais-Suomen eli — kuten silloin sanottiin — Suomen Turku. Kokemustemme nojalla voimme päätellä, etteivät muualta tänne siirtyneet ajan oloon voineet säilyttää synnyinseutunsa murretta muuttumattomana — eivätkä varmaan aina halunneetkaan. Heidän kieleensä tarttui turkulaisuuksia. Mutta toisaalta he myös toivat omia murrepiirteitään Turussa puhuttuun kieleen, joka näin menetti osan alkuperäisestä erikoislaadustaan. Kun Turku oli maan hallinnollinen, sivistyksellinen ja kirkollinen keskuspaikka, sai täällä puhuttu kieli varmaan muita murteita vaikutusvaltaisemman aseman. Onkin todettu merkkejä siitä, että jo ennen Agricolan aikaa on kehittynyt jonkinlainen yleiskielen alku, joka rakentui ensi sijassa Turun seudun murteen varaan, mutta jossa oli aineksia muistakin murteista.

Kirjasuomen kehitykselle viitoitti tien pitkiksi ajoiksi eteenpäin Mikael Agricola, mies, jonka kuoleman neljättäsadattakahdetta vuosipäivää tänään vietämme. Vaikka tiedetään, etteivät maamme muidenkaan osien murteet olleet hänelle outoja, ei hän luultavasti tullut vakavasti harkinneeksikaan muuta vaihtoehtoa, kuin että Turun seudun kieli oli otettava siksi perustaksi, jolle kirjakielemme oli rakennettava. Silloisissa oloissa tämä valinta varmaan tuntui itseltään selvältä, etenkin kun Agricolan kirjallinen toiminta kokonaan lähti kirkolliselta pohjalta. Olihan Suomi, s.o. Varsinais-Suomi, Agricolan mielestä niinkuin muiden äiti, niin että koko hiippakunta sanottiinkin Suomen maaksi. Tämä maakunta oli ensin tullut kristityksi, ja Turussa oli maakunnan pääkirkko ja piispanistuini. Näihin seikkoihin Agricola itse vetoaa Uuden testamenttinsa esipuheessa, jossa hän ilmoittaa enimmäen käyttäneensä ”suomen kieltä”, ts. Varsinais-Suomen puheenpartta. Mutta hänen kielessään on muidenkin murteiden aineksia, kuten hän itse toisaalla ilmoittaa. Siinä on merkkejä itäisen Uudenmaan murteista, jotka olivat hänelle lapsuudesta tuttuja; olihan hän Pernajasta kotoisin. Siinä on myös piirteitä Viipurin puolen murteista, joihin Agricola oli tutustunut kouluaikanaan. Vähemmän on muista murteista tulleita aineksia.

Eräät Agricolan lähimmät seuraajat, sellaiset kuin virsikirjojen tekijät Jaakko Suomalainen ja Hemminki Maskulainen sekä laajan

postillan kirjoittaja Eerik Eerikinpoika Sorolainen, kirjoittivat puhtaammin lounaissuomalaista kieltä kuin Agricola.

Jo Agricola oli aloittanut eri murteiden ominaisuuksien yhdistelemisen, ja vähitellen edettiin tätä tietä pitemmälle. Suomalaisen kirjallisuuden saralle ilmestyi kyntömiehiä, jotka Lounais-Suomen ulkopuolelta kotoisin olevina laajensivat kirjasuomen murrepohjaa kukin kotimurteeseensa päin: 1600-luvun puolimaissa kirjakielemme sai näkyvän satakuntalais-hämäläisen lisän ja saman vuosisadan lopulta alkaen myös pohjalaismurteet alkoivat saada siinä äänensä kuuluviin.

Vaikka kirjasuomen murrepohja näin olikin entisestään laajentunut, ei länsimurteiden valta-asema ollut järkkynyt. Sikäli kuin itäsuomalaisuuksia oli, ne olivat tulleet kirjakieleen niin sanoakseni takaovesta, keski- ja pohjoispohjalaisten murteiden välityksellä; niissähän on paljon itäsuomalaisuuksia, vaikka nämä murteet kokonaisuutena luetaankin länsimurteisiin kuuluviksi. Vasta viime vuosisadalla alkoi kirjakieleen huomattavassa määrin tulla aineksia suoraan itämurteista. Mutta silloin ei ollutkaan enää kyseessä pieni puro, vaan leveä kyymi, joka yhteen aikaan jo uhkasi paisua yli äyräittänsä ja haudata alleen senkin osan vanhaa viljelystä, joka yhä oli täysin elinvoimaista. Alkusysäyksen tälle virralle antoivat Porthanin ja Gananderin julkaisemat kansanrunouden näytteet, ja kansanrunouden harrastuksen ja tuntemuksen leviäminen lisäsi virran vuolautta. Syntyi vaihe, joka kirjallisuutemme ja kielemme historiassa tunnetaan murteiden taistelun nimisenä. Vaadittiin länsimurteisiin nojaavan kirjakielemme hylkäämistä ja itämurteen korottamista kirjakieleksi. Toisaalta taas tällaisia vaatimuksia vastustettiin. Oli myös maltillisia uudistumiehiä, jotka olivat valmiit säilyttämään vanhan perustan, kunhan murrepohjaa laajennettiin itämurteisiin päin.

Kun taistelu vähitellen taukosi ja tilanne selkeni, voitiin todeta, että tulos oli suurin piirtein viimeksi mainitun maltillisen uudistuskannan mukainen. Ansio tästä lankeaa lähinnä kahdelle miehelle. Toinen oli Kustaa Renvall, toinen Elias Lönnrot, jonka syntymän vuosipäivää tänään vietämme Agricolan kuolinpäivän ohella. Sanoin lopputulosta näiden miesten ansioksi, en syyksi. Jos vanha rakennus olisi perustuksiaan myöten purettu, ei uuden pystyttäminen sen tilalle suinkaan olisi käynyt käden käänteessä. Se rakennustyö, joka

olisi ollut odottamassa, tuo suuruudeltaan mieleen Egyptin pyramidien tai Kiinan muurin pystyttämisen. Mutta Lönnrotilla on suuret ansiot siinäkin, ettei murteiden taistelu jäännyt tuloksettomaksi. Paluuta entiseen ei tämän kuten yleensä muidenkaan taisteluiden jälkeen ollut. Taistelu ei päättynyt suinkaan itämurteiden tappioon, vaan kompromissiin, joka varmaan olikin onnellisin ratkaisu. Vanha tukeva perusta säilyi, mutta itämurteista tuli kieleen suuri määrä aineksia, etenkin sanastoa. Tämä merkitsi hieman puisevaksi käyneelle kirjasuomelle ratkaisevaa voimallisää. Voidaan sanoa, että kirjakielimme nykyään jokseenkin tasapuolisesti pohjautuu kaikkiin päämurteistoihimme, niin että kaikki suomalaiset voivat tuntea sen omakseen.

Murteiden taistelussa oli etualalla idän ja lännen vastakohta. Kun seuraavassa mainitsen joitakin esimerkkejä eri murteiden kuvastumisesta kirjasuomessa, pidän yksinkertaisuuden vuoksi silmällä vain tätä samaa vastakohtaa. Kuva pirstoutuisi ja menettäisi havainnollisuutensa, jos otettaisiin huomioon pienemmätkin murrealueet.

Murteiden taistelun keskeinen kiistakysymys oli *d*-kirjaimen käyttö. Itämurteiden puoltajat ajoivat sen poistamista, kun taas toiset halusivat sen säilyttää. Tuloksen tiedämme. Mutta oikeastaan *d* ei edusta länsimurteitakaan, sillä niissä yleiskielen *d*:tä vastaa enimmäkseen *r*, paikoin myös *l*. Sen sijaan *d* on — paria vähäistä aluetta lukuunottamatta — kansankielessä aivan tuntematon. Siksi sen opettaminen tuottaa kansakoululle ylimääräistä vaivaa, ja onhan sen lausuminen työlästä vielä monelle aikuisellekin.

Murteiden kanta kuvastuu selvemmin seuraavissa seikoissa. Kun taivutamme *kurki* : *kurjen*, *jälki* : *jäljen*, seuraamme länsimurteita ja samalla vanhaa kirjasuomea. Ennen murteiden taistelua taivutettiin myös *nälkä* : *näljän* ja *härkä* : *härjän*, mutta nykyään on valalla itäsuomalainen edustus *nälän*, *härän*. Vaikka kieliopit ja sanakirjat tässä ovatkin yksimielisiä, ei murteiden välinen rauha sittenkään ole täydellinen: yhä vielä sanotaan yllättävän usein länsimurteiden mukaisesti *hyljätä* ja *seljättää*, toisaalta taas itäsuomalaisittain *jälellä*, *kaheksan*.

Länsimurteisiin perustuu se, että sanomme *saan*, *pää*, *kalaa*, *leipää*, sillä itämurteissa on pitkän vokaalin tilalla enimmäkseen diftongi tai sen jatkaja, siellä sanotaan: *soan* t. *suan*, *peä* t. *piä*, *kaloa* t. *kalloo*, *leipeä*, *leipee* t. *leipöö*. Lähinnä itäisiä murteita taas edus-

tavat diftongit *uo, yö, ie*, esim. *nuori, työmies, vieras*. Lännessä nämä diftongit laajalla alueella ääntyvät avartuneina: *nuari, tyämiäs, viaras*. Persoonapronominit ovat kirjakielessä säilyttäneet länsisuomalaiset asunsa: *minä, sinä, minun, sinun, me, te, he*, kun taas itämurteissa laajalti sanotaan *mie, sie, miun* jne. Monikolliset itäsuomalaiset muodot *myö, työ, hyö* esiintyvät kyllä jo Agricolan kielessäkin tavallisempien länsisuomalaisten rinnalla. Itämurteiden mukaisesti taas sanomme *tässä maailmassa*, sillä länsimurteissa on inessiivissä yksinäis-s: *täsä mailmasa*.

Melko yleinen käsitys lienee, että turkulaiset ja yleensä länsisuomalaiset tekevät paljon objektivirheitä. Tämä käsitys ei olekaan aivan aiheeton, kun asiaa katsotaan kirjakielen näkökulmasta. On näet niin, että länsimurteissa yleensä sanotaan esim. *hänen täytyi myydä hevosen*, kun taas kirjakieleen on omaksuttu itämurteiden mukainen sanonta *hänen täytyi myydä hevonen*. Kirjakieli asettui kuitenkin tälle kannalle vasta viime vuosisadalla. Siihen asti oli siis länsimurteiden mukainen muoto *hevosen* kirjakielessä oikea. Itämurteiden mukaista on sekin, että sanomme: *sinun pitää lähteä*. Murteiden taisteluun asti käytettiin kirjakielessä *pitää*-verbin ohessa länsimurteiden tapaan muotoa *lähtemän*.

Tähänastiset hajaesimerkkini olen valinnut äänne- ja muoto-opin sekä lauseopin alalta. Sanaston alalta mainitsin jo esitykseni alussa pari esimerkkiä. Niitä voitaisiin luetella lisää melkeinpä loputtomasti. Voidaan viitata länsisuomalaiseen sanaan *puhua*, jota itämurteissa vastaa *haastaa*. Läntistä *vadelmaa* vastaa idässä *vattu* tai *vaapukka*. *Ilta* taas on itäsuomalainen sana, mutta sen rinnalla elää länsisuomalainen *ehtoo* edelleen kirjakielessä, tosin erikoisen tyyliarvon saaneena. Myöskään *ehtoollinen* ei länsimurteissa merkitse sen kummempaa kuin *illallinen* kirjakielessä. Itäsuomalaisen *kesän* rinnalla elää läntinen *suvi* erikoisvärin saaneena. Itämurteiden mukaisesti puhumme viljan *puimisesta*, kun taas lännessä on totuttu sanomaan, että viljaa *tapetaan*. Useissa tapauksissa länsisuomalainen ja itäsuomalainen sana elävät kirjakielessä rinnakkain, hyvässä so- vussa, joko melkein tai aivan samaa merkitsevinä. Niinpä läntisen *kehdon* rinnalla on itäinen *kätkyt*, läntisen *takin* rinnalla itäinen *nuttu*. Länsimurteiden mukaisia ovat sanat *vihta, äes* ja *karitsa*, mutta samanarvoisia ovat vastaavat itäsuomalaiset sanat *vasta, karhi* ja *vuona*.

Kirjakielen rakennusaineiksi käytettyjä eri murteiden aineksia voidaan verrata luonnontuotteisiin. Ne on saatu elävästä kansankielestä sellaisinaan; vain äänneasu tietenkin on mukautettu kirjakielen rakenteeseen luontuvaksi. Mutta kansanmurteiden varat eivät yksinään riitä tieteen, taiteen, tekniikan eivätkä muun korkeamman kulttuurin tarpeisiin. Kirjakielen ilmaisutarpeet ovat monessa suhteessa erilaiset, ja ennen kaikkea ne ovat moninaisemmat kuin kansankielen.

Kun kansankielen ilmaisuvarat eivät ole riittäneet, on kirjakielen täytynyt turvautua eri keinoihin. Osaksi on menetelty siten, että jollekin kansankielen sanalle on annettu uusi, entisestä hieman poikkeava tai ainakin täsmennetty merkitys. Tällainen menneisyys on mm. sanalla *kaasu*. Niin yllättävältä kuin asia saattaa tuntuakin, ei tämän sanan synty luultavasti millään tavoin liity ruotsin ja muiden kielten *gas*-sanaan. *Kaasu* esiintyy näet vanhastaan suomen kansankielessä, jossa se merkitsee 'kylmää sumua'. Nykyisessä merkityksessään sanaa käytti ensi kerran tunnettu suomen kielen kehittäjä, lääkäri Samuel Roos v. 1845. Samantapainen synnyltään on *tehdas*. Kansanmurteissa se on merkinnyt mm. 'tekopaikkaa', mutta viime vuosisadan alkupuoliskolla se sai kirjakielissä nykyisen merkityksensä.

Näissä ja monissa muissa tapauksissa on kansankielen sana selaisenaan voitu ottaa palvelemaan uutta tarkoitusta. Mutta aina ei ole päästy näin vähällä. Kuten luonnontuotteet usein tarvitsevat jalostamista, on kansankielen aineksista johtamalla ja yhdistelemällä muodostettu kirjakielen lukematon joukko uusia ilmauksia. Sellaisissa sanoissa kuin *hienovarainen*, *huomioida* tai *suhdantua* on jonkinlainen paperin maku nykyäänkin selvästi tunnettavissa. Toisissa tapauksissa taas ei sanan kirjallinen synty ole yhtä helposti havaittavissa. Verbi *keksiä* on vanha kansankielen sana, mutta vasta 1820-luvulla muodostettiin kirjakieltä varten johdannainen *keksintö*. Samaa ikäpolvea on *väestö*, jonka kantasana on *väki*. Nämä kaksi johdannaista on kirjasuomeen tuonut Reinhold von Becker. Lönnrotia saamme kiittää sanoista *hallinto*, *jäljennös* ja *kuume*, monia muita mainitsematta. Jyväskylän piirilääkäri Volmari Kilpinen on keksinyt *tieteen* ja *taiteen*, kuten hän itse on leikillisesti sanonut. Hän on johtamalla muodostanut nämä sanat verbeistä *tietää* ja *taitaa*. Hän on lisäksi rikastuttanut kirjakieltämme sellaisilla sa-

noilla kuin *esine, henkilö ja ympyrä*. Käytännössä olevia sanoja yhdistämällä on myös saatu lukuisia uusia ilmauksia. Tähän lajiin kuuluvista viime vuosisadan tuotteista mainitsen vain sanat *ihmiskunta, sanomalehti, valtameri, elinkeino ja nojatuoli*.

Sekä johtamalla että yhdistämällä on kirjasuomeen muodostettu uusia sanoja jo hamasta Agricolan ajasta, mutta tuloksekkainta ja järjestelmällisintä tämä työ oli viime vuosisadalla. Maamme muutunut valtiollinen asema oli saattanut kirjakielimmekin uusien, entistä paljon vaativampien ja vaihtelevampien tehtävien eteen. Entiset rakennusaineet eivät enää riittäneet. Oli pakko luoda uutta. Kaikeksi onneksi kielimme rakenne on sellainen, että uuden luomiseen on meillä erityisen hyvät edellytykset. Hämmästyttävän lyhyessä ajassa suomen kieli kehittyikin täysipainoiseksi sivistyskieleksi.

Mutta kotoiset luonnontuotteet ja synteettisesti valmistetut rakennusaineet eivät yhdessäkään vielä riitä kaikkia kirjakielen tarpeita tyydyttämään. On tarvittu myös suoranaista tuontitavaraa, joskin vähemmän kuin monessa muussa kielessä. Uusia käsitteitä, uusia ilmaisutarpeita on syntynyt ja syntyy jatkuvasti niin paljon, ettei olisi järkevää eikä mahdollistakaan muodostaa jokaiselle omaperäistä vastinetta. Usein on vieras sana omaksuttu kirjasuomeen joko aivan tai melkein sellaisenaan. Samoin ovat kaikki muutkin sivistyskielet menetelleet. Tällaisia suoraan kirjakieleen tulleita lainoja, kirjasuomen ulkomaisia rakennusaineita, ovat esimerkiksi sanat *mikroskooppi, synteesi ja filosofia*, lukemattomista muista puhumatta. Tosin monet kotoisilta tuntuvat kansankielen sanatkin ovat alkuperältään lainoja, esimerkiksi *kaupunki, rotu, lamma* ja *halla*, mutta kirjakielen rakennusaineina ne ovat omaperäisiin sanoihin verrattavissa. Nehän on kirjakieleen sellaisinaan saatu suomen kansankielestä.

Kirjasuomessa on muutakin vierasta vaikutusta kuin selvät sanalainat. Tarkoitin ns. käänöslainoja. Voitaisiin sanoa, että ne ovat sellaisia rakennusaineita, jotka on kotoisista raaka-aineista valmistettu ulkomaisten valmistusohjeiden mukaan. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa sana *todennäköinen*. Jokainen suomalainen ymmärtää, mitä se tarkoittaa, mutta sitä ei sittenkään suomessa luultavasti käytettäisi, elleivät vieraat kielet olisi tarjonneet suoranaista mallia. Jo latinassa on vastaava ilmaus *verisimilis*, ranskassa *vraisemblable*, saksassa *wahrscheinlich* ja ruotsissa *sannolik*. Suomen

todennäköinen on sananmukainen käännös näistä, joten sen "valmistusohjeet" ovat yhteistä länsimaista omaisuutta.

Kuvaannollinen sanonta *vetää nenästä* on myös suoranainen suomenos vanhasta kansainvälisestä ilmauksesta. Sillä on tarkat vastineet ruotsissa, saksassa ja ranskassa; sama kielikuva tunnettiin jo muinaisessa latinassa ja kreikassa, vieläpä eräässä Syyriassa puhutussa kielessä jo 1400-luvulla eKr.

Seuratkaamme vielä yhden ilmauksen ihmeellisiä vaiheita. Eräässä intiaanikielissä on sana *hamaq*, joka merkitsee 'vuodetta, makuuverkkoa'. Sana on kulkeutunut mm. Englantiin, jossa se nykyään on asussa *hammock* ja merkitsee 'riippu- tai keinumattoa'. Hollantilaisten merimiesten mukana sana on vaeltanut myös Saksaan. Siellä sen äänneasu ja merkitys yhdessä aiheuttivat sen, että se muovautui saksalaiseen asuun *Hängematte*, jonka alkuosa tarkoittaa riippumista ja jälkiosa mattoa. Samalla tavoin sana on kulkeutunut Ruotsiin, jossa sitä edustaa *hängmatta*. Ja kun tämä sana suomennettiin, niin tuloksena oli *riippumatto*. Tämän sanan juuret johtavat siis etäisen intiaanikielen *hamaq*-sanaan.

Käännöslainojen vaikutus ulottuu voimakkaana myös lauseopin alalle. Ei ole vaikea havaita, että kirjasuomi koko lausetyyliltään eroaa kaikista kansanmurteista. Tässä ei tarvitse välttämättä ajatella virasto- tai lakikieltä, joka usein on liiankin raskassoutuista. Muissakin ilmenemismuodoissaan kirjasuomi on pitkävirkkeisempää kuin kansankieli, se harrastaa toisenlaisia lauserakenteita, toisentyylisiä sanontoja. Näissä suhteissa meidän kirjakielellämme on runsaasti yhteistä Ruotsin ja Saksan kirjakielten kanssa. Kirjasuomen lausetyylissä onkin paljon vieraiden kielten vaikutusta. Kirjakielemme on vuosisatojen aikana käynyt Länsi-Euroopan vanhempien ja kehittyneempien kirjakielten koulua, mikä ei ole voinut olla jättämättä siihen jälkiä. Mutta aivan samalla tavoin ovat nämä vanhemmat kirjakieletkin kasvu- ja kehitysvuosinaan käyneet vielä vanhempien kirjakielten koulua. Se, mikä kirjasuomen lausetyylin erottaa kansankielestä, onkin valtaosaltaan yhteistä länsimaista kulttuuriomaisuutta. Latinan vaikutus kuultaa selvästi läpi, mutta latinan esikuvana taas on ollut kreikka. Ja minne ulottuvatkaan muinaisen kreikan kirjakielen juuret?

Olen verrannut kirjakieltämme rakennukseen, jossa on käytetty monenlaatuista rakennusainetta. Siinä on eri kansanmurteiden aineksia, jotka voidaan rinnastaa rakennusaineina käytettyihin luonnontuotteisiin. Siinä on kotoisista tuotteista jalostettuja tarvikkeita. Siinä on tuontitavaraa, ja siinä on omista raaka-aineista vieraiden ohjeiden mukaan valmistettuja aineksia. Käyttämäni allegoriaa ei pidä kuitenkaan käsittää niin, että kirjasuomi kokonaan olisi tietoisesta työn tulosta. Näin ei suinkaan ole laita, joskin tietoisesta muovailun ja kehittelyn osuus kirjakielessä on paljon suurempi kuin kansankielessä.

Eräässä toisessakin suhteessa kirjakieli eroaa rakennuksesta. Tavallisessa rakennustyössä tulee — ainakin useimmissa tapauksissa — vaihe, jolloin rakennus on valmis. Kirjasuomi ei ole päässyt tähän vaiheeseen eikä voi koskaan päästäkään. Se tarvitsee jatkuvasti rakennusmestareita ja työmiehiä. Rakennusta täytyy laajentaa ja korottaa, vanhoja kuluneita tai tarpeettomaksi käyneitä osia täytyy poistaa ja korvata uusilla. Tämän työn taukoaminen merkitsisi kehityksen pysähtymistä, se tietäisi sitä, ettei rakennus enää pystyisi täyttämään tehtäväänsä.

Suomen kirjakielen rakennus on alkanut pienestä alusta, jolloin se vaivoiin saattoi täyttää joitakin kirjakielen alkeellisimpia ja yksinkertaisimpia tehtäviä. Nyt rakennus on vaativatkin mitat täyttävä, tarkoituksenmukainen ja nykyaikainen. Mutta rakennustyö jatkuu, ja sen täytyy jatkua, niin kauan kuin suomalaista kulttuuria on olemassa.

OSMO IKOLA: *The Elements of Literary Finnish*

Even before the rise of the Finnish literary language the town of Turku in the Southwest of Finland had developed into the administrative, cultural and religious centre of the country. It was only natural that the real creator of the Finnish literary language, Bishop Mikael Agricola (died 1557), gave his preference to the dialect of the district round Turku as the basis of his own language. However, in his language there were also traces of other dialects, and after the 17th century more and more elements were taken from the other dialects of Southwestern Finland and not merely from the dialect of Turku. Nevertheless, the Western dialect remained the basis until the 19th century, when a considerable quantity of elements from the Eastern dialects came into the literary language because of some new and important happenings. This

meant a substantial increase of strength in the literary language. We can say that the current Finnish literary language is based rather evenly upon all the principal dialects. The present writer then analyzes some examples to show in what respects the literary language is based on each dialect.

The ways of speech in the country dialects were not, however, to satisfy the wants of a literary language. In some cases a word from a country dialect was given a new, somewhat different or more precise meaning. E.g. *tehdas* which in the country dialects means 'the place where something is done' got the meaning 'factory' during the first half of the 19th century. In other cases the literary language has got new words by deriving them from the elements of the country dialects (e.g. *tiede* (science) was derived from the verb *tietää* (to know)). And in some cases the literary language got new words by forming new compounds (e.g. *valtameri* (ocean) was formed from *valta* (power) and *meri* (sea)).

Also loan-words have been needed to enrich the means of expression in the literary language. In addition, there are many translated loans, e.g. *todennäköinen* (likely, verisimilar), which has come from Latin (*verisimilis*) through other languages. The influence of such translations is strong also on syntax. In sentence structure and style there is much that has come from the older West European literary languages, in the same way as those languages, in their turn, have been formed on still older literary languages, especially Latin.